

ETIKA ISTINE DOGAĐAJA KOD ALAINA BADIOUA

Hrvoje Petrušić

Sveučilište u Splitu
Katolički bogoslovni fakultet u Splitu
hpetrusic@net.hr

UDK: 1Badiou, A.
17.03:1]"19"
Izvorni znanstveni rad
Primljeno 01/2016.

Sažetak

Naš rad nudi analitički prikaz temeljnih ideja Badiouova promišljanja fenomena ideologije etike. Ograničili smo se prvenstveno na njegovu kritiku prevladavajućih strujanja unutar suvremene filozofije koja se referiraju na naslijeđe njemačkog idealizma i filozofiju alteriteta E. Levinasa. Pozornost usmjeravamo na autorovo kritičko detektiranje simptoma ideološkog unutar spomenutih gibanja u etičkoj teoriji, posebice na problem ljudskih prava, radikalnoga zla i Drugoga kao temeljnih ideja svojstvenih suvremenom promišljanju fenomena etičkog.

Drugi dio rada nudi sažeto tumačenje sadržaja afirmativnog usmjerenja unutar Badiouove etike istine događaja (etike Istoga), kao i njezinih temeljnih postavki izvedenih iz ontologije mnoštvenosti kakvu sam autor zastupa. Temeljne osobine etike istine događaja iznosimo uspoređujući ih s načelima na kojima počivaju ideologije etike koje autor kritizira.

Ključne riječi: Badiou, etika, ideologija, radikalno zlo, multikulturalizam

UVOD

Slomom posljednjeg totalitarnog režima dvadesetog stoljeća, koji simbolički utjelovljuje godina 1989., otvara se prostor za globalno formiranje novih ideologija koje oportuno korespondiraju s poretkom liberalnoga kapitalizma. U sumornom tonu dotrajalosti pišu se nekro-filozofije koje pokapaju negdašnje sustave, paradigme, koncepte, ideje kojima je zajednički nazivnik: univerzalnost. Riječ je o tzv. fenomenu "endizma", koji, u trijumfalističkom apokaliptič-

nom duhu, proglašava smrt velikih priča, odnosno njima pripadajućih političkih sustava.¹ Osim Derridae, koji je razgradio pozadinu tog definitivnog diskursa o kraju grandioznih priča, kao novi apokaliptični ton kakav usvajaju određeni pravci unutar suvremene filozofije, ime Alaina Badioua² stoji kao oznaka za svako antipodsko i aktivističko nastojanje da se proglašeni mrtvac zvan *Le grand récit* učini itekako živim i djelotvornim posredstvom afirmiranja jake misli u duhu pretkantovske klasične filozofije velikih sustava i ontoloških konstruiranja koji smjeraju k totalitetu svega postojećeg.³ U njegovu heterogenom opusu, koji seže od sustavnih i minucioznih matematičko-ontologijskih meditacija sve do pokušaja izgradnje teorije novih formi meta-politike, estetike i psihoanalize, izdvajamo osebujno koncipiranje i promišljanje fenomena "etičkog" u srazu s dominantnim ideologijama o dobru i zlu koje su postale svojevrsni mislilački trend u vrijeme kada je autor nakanio napisati svoje nestereotipno djelo *Etika: ogleđ o svijesti o zlu* u obliku zajedljivog pamfleta s elementima nacrtu vlastite etike istine događaja.⁴ Autor, ne skrivajući svoju maoističku, militantnu prošlost pokušava afirmirati novu ideju/hipotezu komunizma nakon povijesnog kraha revo-

---

¹ Primjer proglašenog ostvarenog kraja povijesti predstavlja Fukuyamin hegelovski-nietzscheanski intoniran govor o posljednjem čovjeku s konca povijesti (u tzv. postideološkoj eri) čiji je egzemplar upravo jedinka liberal-kapitalističkog sustava kao društva bez alternative (vidi: Francis Fukuyama, *Kraj povijesti i posljednji čovjek*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1994.). Badiouov filozofski projekt valja čitati kao izraz vjernosti tradiciji mišljenja emancipacije ili mišljenja "nemogućeg" kakva se, primjerice, konkretizirala u događaju 1968. kojemu je sam autor bio sudionikom. Postojeće stanje stvari Badiou vidi kao falsifikat i laž koja se izdaje za sretnu sudbinu ili prirodno stanje koje korespondira s ljudskom naravi, jer to što smo na dnu samo po sebi ne znači da smo blizu kraja.

² Alain Badiou francuski je filozof, politički aktivist i pisac (r. 1937.). Studirao je na École normale supérieure. Od 1969. profesor na Sveučilištu Pariz VIII, te profesor na École normale supérieure (od 1999.). Badiouova filozofija je na tragu strukturalizma, psihoanalize J. Lacana, maoizma i marksizma J. P. Sartrea i L. Althussera uz izraženu zaokupljenost matematikom (teorijom skupova) koju drži jednakom ontologiji. Glavna djela: *Teorija subjekta* (1982.), *Bitak i događaj* (1988.), *Manifest za filozofiju* (1989.), *Etika* (1993.), *Sveti Pavao* (1997.), *Logike svjetova* (2006.).

³ Proglas o potrošenosti velikih priča u sebi samom uključuje opće važenje koje se razumije kao priča o okončanim velikim pričama, ili, kao posve kontradiktorna, nova inačica velike priče. Usp. Alain Badiou, *Manifest za filozofiju*, Jesenski i Turk, Zagreb, 2001., 10. (dalje: MF)

⁴ Izvornik glasi: Alain Badiou, *L'Éthique: Essai sur la conscience du Mal*, éd. Hatier, Paris, 1993. Mi smo se služili engleskim prijevodom Petera Hallwarda: Alain Badiou, *Ethics. An Essay on the Understanding of Evil*, Verso Books, London, 2001. (dalje: ETH)

lucionarnog marksizma.⁵ Pritom nastoji iznova filozofski (os)misliti, pod uvjetom politike, pojam komunizma koji ne bi bilo moguće reducirati na njegove već izvedene i empirijski potrošene inačice niti komparirati s pokušajima koje se prepoznaje pod pojmom debakla alternativnih sustava, štoviše, ispraznih utopija ili tiranskih režima. Raspad i teror koji je sa sobom donijela primjena ideje komunizma, ne znači nužno napuštanje hipoteze da je ta ista ideja još uvijek ostvariva, ali pod nekim drugim imenom, u novom obliku i sasvim drukčijim okolnostima.⁶

1. ILI ETIKA ISTINA ILI IDEOLOGIJA ETIKE

Badiou u svojoj *Etici* zacrtava dva smjera: pravac kritičkog sučeljavanja i pravac originalnoga filozofskog promišljanja. Prvi je karakteriziran kritičkom destrukcijom dominantnih ideologija etičkoga i njima pripadajućih teoretičara, dok drugi predstavlja izgradnju vlastite autentične etike kao odgovor na pošast ideologije etike koja je konsekventno uklopljena u širi sustav autorove filozofije kao izvođenje praktičnih načela i smjernica matematički fundirane materijalističke ontologije mnoštvenosti, kakva je ponuđena u njegovom temeljnom djelu *Bitak i događaj*.⁷ U ovom poglavlju kanimo prikazati upravo prvi smjer autorova promišljanja etike, odnosno kritiku etike kao ideologije preko primjera kritičkog vrjednovanja ideja predstavnika prevladavajućih etičkih strujanja u suvremenoj filozofiji (Habermas, Rawls, Levinas, Ricœur, Singer, Derrida, Ferry, Irigaray, Glucksmann...). Badiou u svojoj kritici i odbacivanju suvremenih etičkih teorija (od etike ljudskih prava do bioetike) stoji u tradiciji marksističkih (pr)osuđivanja etičkog fenomena kao izraza otuđene

⁵ Usp. Alain Badiou, *The Communist Hypothesis*, Verso Books, London - New York, 2010., 229-260.

⁶ Usp. Alain Badiou, *Mračni raspad - O kraju državne istine*, Arkzin d. o. o., Zagreb, 2009., 12-28.

⁷ Vidi izvornik: Alain Badiou, *L'être et l'événement*, Editions du Seuil, Paris, 1988. Matematika, sudeći po Badiouovu mišljenju, predstavlja jedini ispravan način govora o biću kao biću, budući da je ona, kao egzaktna znanost čistih formi, posve lišena empirijskih referenca. Stoga je najprimjerenija da bude paradigma ontologije. Iskazati nešto o biću kao takvom moguće je isključivo putem matematičkog jezika. Sve što možemo kazati o postojećem, onkraj svih efemernosti i kvalitativnih akcidentalnosti, izrecivo je matematičkim jezikom. Interpretatori Badiouova opusa uviđaju kako njegova temeljna sintagma "matematika = ontologija" sažima stajalište da je "matematika jezik u kojem, baš zato što ne mislimo objekte, možemo da mislimo biće kao biće". Vladimir Tasić, *Svetovi Alena Badjua. Matematika, poetika, politika*, Adresa, Novi Sad, 2011., 79.

svijesti koja se na apstraktan i jalov način odnosi prema zbiljskim problemima vlastite egzistencije, nastojeći stvarna proturječja razriješiti, ili ih barem neutralizirati, moralnim normama i pravnim zakonima. Marksistička je tradicija, unatoč vlastitoj heterogenosti, etici kao fenomenu prilazila tako da bi po nekim svojim crtama odgovarao Kantovu kriticismu. Naime, poglavito je bila riječ o određivanju granica, i mogućnosti unutar njih, etike kao takve. Rješenje problematizirane stvari transponiralo se na drugo područje - baš kao što antinomije čistoga uma kod Kanta svoj odgovor nalaze na tlu praktičnoga - kroz recepte revolucionarnog ozbiljenja etike, dijalektičkog nadilaženja moralnih kontradikcija na višoj razini prakse koja preobražava datosti i premošćuje postojeće prema ostvarenju ideala koji postulira etičko načelo: "treba da". Kao što bi rat, po Clausewitzovu učenju, bio produženje ili nastavljanje politike drugim sredstvima od uobičajenih, tako bi i revolucija, kao prevrat postojećeg stanja stvari, bila ostvarenje ideala etike drukčijim metodama. U svakom slučaju, na djelu je variranje primjene glasovitog Hegelova procesa ukidanja (*Aufhebung*) kao spekulativne operacije konačnog ispunjenja⁸ koje ide za time da se apstraktni postulat etičkog zahtjeva (slovo zakona) zamijeni ostvarenjem koje se po svojim učincima otipljivo manifestira na području konkretnih, svakodnevnih ljudskih odnosa. Ipak, marksistički koncept revolucije nije posve istovjetan Badiouovu temeljnom pojmu događaja (*l'événement*), budući da se potonji ne iscrpljuje isključivo u svojem političkom određenju koji čini tek dio potencijalnih uvjeta ili kondicija pod kojima je filozofija uopće moguća kao mišljenje - *post festum* - događaja koji sa sobom donosi istinu. Etika, koja proklamira vlastitu samodostatnost pred imperativom revolucije, samim time obznanjuje vlastito ideološko podrijetlo. Ostajući pri apstraktnom zahtjevu za ljudskim u čovjeku, ona mu dopušta biti životinja koja se zadovoljava snalaženjem u postojećem bez vizije i htijenja promjene svojega životnog prostora, prelaženja od pukog biti-tu do postojanja dostojna čovjeka kao subjekta istine.

Za Badioua čovjekova animalnost predstavlja samodovoljnu ukorijenjenost u situaciji čije stanje stvari njemu samome ne dopušta biti besmrtnik koji živi za svoju stvar kao sveopću istinu koja ga čini subjektom u punom smislu te riječi. Čovjek je samo anonimna životinja, ako živi po uhodanim putanjama, ne izmičući kontroli koja ravna stanjem stvari, jer je dominiranje njime utemeljeno na

---

⁸ O tumačenju Hegelove filozofije kroz gnostički i ranokršćanski pojam ispunjenja (*πλήρωμα*), vidi: Werner Hamacher, *Pleroma: Reading in Hegel*, Stanford, Stanford UP, 1998., 92-100.

raspolaganju i manipulaciji interesima koje on naivno drži svojima. Pojedinaac, kao čovjek interesa, predstavlja ravnodušnu životinju slijepu za istinu događaja koja se ne može raspoznati u horizontu omeđenom situacijom (u) kojoj robuje.⁹ Djelokrug njegova prosuđivanja omeđen je marginama cirkulirajućeg znanja¹⁰ koje služi legitimiranju situacije i identifikaciji bilo čega što postoji kao pripadajućeg elementa unutar skupa-sustava dominacije kakav utjelovljuje kapitalizam kao univerzalni bestijarij. Etika je ideološka upravo po tomu što čovjeku dopušta biti isključivo animalno biće koje ima prizemne interese; koje pati, uživa i čuva svoje; koje se uskogrudno odriče ideala u ime sigurnosti i uhljebljenosti; koje pokorno šuti i izvršava naloge za cijenu protekcije moćnijih i utjecajnijih; koje vjeruje u obećanja sposobnih što se hvale reformama i stupnjevitim napretkom koji se statistički mjeri u sitnim postotcima. To je, naprosto, životinja koju uvjeravaju da ima "Pravo", koje se odasvud brižno štiti i promiče, kao pravo: govora, mišljenja, glasanja, vjere, ukusa, spolnog opredjeljenja, stjecanja imutka, tržišnog natjecanja, obrazovanja, otvorene kritike i prosvjeda... i koječega još. Životinja koju zavode ideološkom manipulacijom unutar diskursa o njezinim, tobože, nepovredivim pravima. Etika na taj način postaje podesno sredstvo za opravdavanje zla u suvremenom svijetu, točnije, ona nudi ideološki poželjnu, općeprihvaćenu sliku zla kojom se maskira stvarno zlo na djelu. Stoga je etički govor o zlu zapravo paravan u službi *realnog zla* koje se prešućuje i ostavlja netaknutim. Kritički promišljajući temeljne "moralne" kanone liberalnoga kapitalizma, Badiou raskrinkava ideološku kamuflažu koju sam etički diskurs kao filozofska "moda" proizvodi u prilog održanju društveno-političkog *statusa quo*. Sve inačice suvremenih etičkih teorija - počevši od

⁹ Prebivanje u situaciji podrazumijeva naviklost čovjeka na određeni način života i razumijevanja svijeta. On se kreće unutar uokvirenih, propisanih i verificiranih oblika znanja, odnosa i komunikacija. Naviklost na situaciju slična je životinjskoj navezanosti na okoliš ili životni prostor (*Lebensraum*). U tako mišljenom okruženju ne postoje uvjeti za autentično egzistiranje subjekta koji svoje utemeljenje duguje jedino događaju. Badiou pledira za specifičnu etiku autentičnosti koja se zasniva na posvećenosti subjekta događaju od sveopćeg značenja.

¹⁰ Autor rabi pojam "enciklopedija" za opći sustav znanja koji funkcionira kao pripisivanje značenja bilo čemu što se naziva postojećim. To je određen spektar predikativnog znanja (koji po sebi samome teži k cjelovitosti) o onome što svatko "zna" o politici, seksualnim različitostima, umjetnosti, tehnologiji... Riječ je o znanju činjeničnoga koje je opće poznato ili je barem kao takvo svima dostupno. Pomoću njega se artikulira važeća istina neke situacije na način da se njezinim jezikom imenuje ono što joj pripada. Izvan tog polja znanja, nominalno, ne postoji ništa osim mogućnosti istine događaja. Usp. Alain Badiou, *Being and Event*, Continuum, New York, 2005., 331-332, (dalje: BE).

zagovora tolerancije, poštivanja različitosti i multikulturalizma kao prihvatljivog modela unutar globalnoga kasnog kapitalizma, sve do govora o nepovredivosti i svetosti drugoga, neupitnosti ljudskih prava, važnosti komunikativnog djelovanja i demokracije kao životnog okvira suvremenog svijeta - autor nalazi sumnjivim i lažnim propovijedanjem koje u sekularističkom obliku preuzima ulogu nekadašnjeg vjerskog moraliziranja i skrbi o dobru duše.¹¹ Idući ukorak s javnim mnijenjem i načelima koja podržavaju utjecajne institucije, etika kao ideologija u praksi afirmira nihilizam i omogućava poricanje autentične misli kao takve.¹²

Konkretizirajući svoju kritiku kao razračunavanje s dva temeljna ideološka bloka etičkih teorija, Badiou ih identificira sa: teorijom ljudskih prava, čija se glavna referenca nalazi u Kantovoj filozofiji praktičnog uma, te govorom o Drugome, čije porijeklo vezuje uz misao E. Levinasa.¹³ Etika ljudskih prava utemeljena je na apriornom pojmu *radikalnog zla* preuzetog u njegovu klasičnom obliku iz Kantova spisa *O religiji unutar granica pukoga razuma*, gdje taj *terminus tehnicus* označava čovjekovo prirodno nagnuće ili sklonost zlu što se uvijek subjektivno očituje kao samoskrivljeno zlo (tj. kao određenje slobodnog htijenja koje sebeljubne pobude i interese pretpostavlja moralnom djelovanju iz dužnosti i u skladu s dužnošću).¹⁴

---

¹¹ Badiou stigmatizira pojam "komunikacije" kao režimskog idola koji ide u prilog ideološkoj strategiji prikazivanja slobodnog tržišta i razmjene koječega kao najvišeg oblika slobode. Upravo kapitalizam nagrizava bit demokracije kao takve, kompenzirajući čovjeka vrijedne slobode šarolikošću artikala, svima dostupnom arbitrarnošću nevažnih stvari. Možemo birati koji ćemo TV-program gledati, ali smo, naposljetku, osuđeni čuti laži koje svaki od njih u pravilu emitira. Kapitalizam diktira svoj medijski pozitivizam koji nalaze da za sve što "možemo" reći postoji mikrofon i ekran, dok za sve ostalo priliči jedino šutnja. O svođenju biti politike na nevažan glas i jalov izbor koje demokratska propaganda drži svojom stečevinom i vrijednošću, vidi MR, 38-40.

¹² Uviđamo kako je Badiouovo situiranje suvremene etike kao lažne svijesti o istinskoj naravi zla u područje ideološkog zapravo primjena Althusserovih ideja prema kojima je sam moral, uz školu, odgoj, obitelj, ustanove... jedan od elemenata državnih ideoloških aparata. Riječ je o aparatu koji: "podučava 'umeću'", ali u formama koje osiguravaju podčinjavanje vladajućoj ideologiji ili ovladavanje njenom "praksom". Luj Altiser, *Ideologija i državni ideološki aparati. (Beleške za istraživanje)*, Karpos, Beograd, 2009., 15. Moral je tako faktor koji pospješuje reprodukciju subordinacije radne snage pravilima ustanovljenog poretka što ide ruku pod ruku sa samom reprodukcijom za eksploatatore konjunkturnih vještina radnika.

¹³ Usp. Emmanuel Levinas, *Totalitet i beskonačno*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1976.; Isti, *God, Death, and Time*, Stanford University Press, Stanford: California, 2000.

¹⁴ Vidi: Lucas Thorpe, *Radical Evil*, u: Isti, *The Kant Dictionary*, Bloomsbury Academic, London, 2015., 170-171.

Ona stoga nije sposobna misliti singularnost situacije kao takve, jer svaki partikularni zločin veže, na imaginaran način, sa zastrašujućom paradigmatom apsolutnog zla. Sve žrtve tako postaju ista žrtva, svi tirani postaju Hitler, a sva nasilja protiv države teror i anarhija. Zato je izlaz iz opskurnog kruga ideologije u pokušaju izgradnje *nove forme* etike singularnih situacija onkraj ideoloških maskiranja apstraktnih i kvazi-univerzalnih prava s neizostavnim prizivom na totalitarno, izvorno zlo. Badiou moral ljudskih prava smatra impotentnim, s obzirom na ostvarenje ideala koje proklamira, nudeći svoj koncept zla koji se formira sekundarno, u odnosu na kategorije političkog dobra i autentičnog događaja istine.¹⁵ U ideji radikalnog zla autor vidi omiljeni motiv ideološkog izvrtanja stvari (tzv. etika manjeg zla) koji se rabi kao zastrašujuća sablast te tako koči svaku dobru volju da se učini nešto suprotno poželjnim, zapravo, servilnim ponašanjima.¹⁶ Gdje god se pojavi volja za novim i alternativnim, od strane postojećega nastupa ideološka reakcija pozivanja na radikalno zlo koje prijeti stabilnosti poretka. Pozitivnost svakog projekta subverzivno se odmjerava njegovom mogućnošću da izrodi još veće zlo. Postojeće se čuva diskreditiranjem svakog projekta kao negativno-utopijskog, pri čemu je jedina funkcija etike-ideologije (ili etike očuvanja) sprječavati pojavu tog i takvog zla.¹⁷ Koncentriranost na radikalno zlo vodi u konzervativizam, uzrokujući manjak svakog oblika emancipacijske kreativnosti ljudskog bića. Tako se afirmira pasivno i trpeće animalno-ljudsko umjesto sposobnosti biti dionikom besmrtnih ideja i stvaratelj dobra događaja-istina. Radikalno je zlo kod Kanta naziv za fenomen nedokučive dubine ljudske slobode; u sebi je neshvatljivo zato što filozof polazi od teze da je čovjekova osnovna predispozicija činjenje dobra. Razumu je nepojmljiv taj korijen svih zala koji nas čini sposobnima kršiti moralni zakon. U svojem korijenu, zlo je za Kanta neprovidni bezdan svih naših manjkavosti - *mysterium iniquitatis*.

¹⁵ Autor nebrojeno puta izriče svoj beskompromisni stav o nemogućnosti definiranja zla ako polazimo od postavke "što je štetno za čovjeka?" jer zlo valja misliti polazeći od dobra kao ishodišne točke. Zlo se izvodi iz etike istine i suočava s Dobrom koncipiranim u njezinom kontekstu, čime se izmiče opasnosti apstraktnog referiranja na radikalno zlo kao apsolutnu mjeru bez mjere. Detaljnije, vidi: ETH, 58-89.

¹⁶ Primjerice, svaki govor o revoluciji zvuči kao potencijalno radikalno zlo, jer u sebi krije totalitarni poriv kao sveobuhvatni projekt koji neminovno rađa teror i praktično poricanje ljudskih prava. Ideološko leži upravo u tom plašenju sablastima koje kruže i prijete liberal-demokratskom poretku kao uređenju najprimjerenijem ljudskom biću.

¹⁷ Usp. Alenka Zupančič, *Ethics of Real. Kant, Lacan*, Verso, London, 2000., 86.

Radikalno je zlo urođeni temelj sklonosti k opačini kojem svako dobro duguje svoj identitet. Ono je apsolutna mjera bez mjere – izvoriste i korijen svih moralnih zala kojima tijekom povijesti svjedočimo. Kant ga poima kao podređivanje moralnog zakona osjetilnim i sebičnim pobudama koje, uslijed samoljublja, pervertiraju ljudsku nutrinu i podrivaju izvršenje moralne dužnosti.¹⁸ To zlo je izvorišno u smislu da omogućuje manifestaciju patološkog kojemu je ljudska narav kao takva sklona.¹⁹ Suvremene etičke teorije počivaju na pretpostavci o sveprisutnosti zla, a ideju dobra određuju negativno kroz formulacije nedostatka ili manjka zla u nečemu. Pogrdno je karakter radikalnosti samoga zla povezivati s kvantitetom počinjenih zlodjela (npr. Holokaust kao egzemplar za radikalno zlo), budući da ono kod Kanta predstavlja teorijsku konstrukciju koja se uvođi kao nužna posljedica mogućnosti same ljudske slobode. Sklonost ka zlu je nezamisliva ako apstrahiramo od fenomena slobode. Strahote Holokausta svojom veličinom čine nemuštim svaki etički govor i figuriraju kao čisto zlo u sebi samome; naprosto uprisutnjuju apsolutno zlo u povijesti funkcionirajući kao sveukupno-zlo svih zločina, bivajući time nemjerljivo/apsolutno mjerilo ili paradigma svakoga drugog zla u povijesti. To je zlo od kojeg se veće ne može (za)misliti. Badiou upravo u tomu nalazi srž problema. Pristajući na identifikaciju s radikalnim zlom, nacistički zločini postaju neizrecivi, nepojmljivi, a samim time i počinitelji tih zločina bivaju smješteni s onu stranu govora, prosudbe i uspoređivanja. Poprimaju pomalo mitska obilježja mističnoga, neobjašnjivoga čistog zla koje utjelovljuju u apsolutnom obliku.²⁰ Ne isključuje se prijelaz od neizrecivog do filozofskog tabua koji ne valja promišljati jer je nemišljiv, posve iracionalan. Šutnja o tim zlodjelima, proizišla iz poimanja naravi zla, otvara mogućnost pojave sličnih tragedija. Ono što predstavlja mjerilo svijesti o zlu, samo postaje lišeno svake mjere, a opet - što je itekako licemjerno - izvrsno poslužuje kao biljeg za tolike različite neprihvatljive oblike ponašanja i djelovanja. Nemjerljivo mjerilo

---

¹⁸ Usp. Immanuel Kant, *Religion within the Boundaries of Mere Reason* (1793), u: Isti, *Religion and Rational Theology*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996., 68-89; Sharon Anderson Gold – Pablo Muchnik (ed.), *Kant's Anatomy of Evil*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010., osobito 13-32, 57-73, 195-214.

¹⁹ Detaljnije o samom pojmu "patološkog" kod Kanta, vidi: Alenka Zupančič, *Realno iluzije*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2001., 13-20.

²⁰ Naposljetku, ispada da u ljude poput Goebbelsa, Eichmanna, Speera, Göringa... trebamo vjerovati, jer bizaran slučaj njihova postojanja nadilazi moć razumskog rasuđivanja. Ono što je sebe legitimiralo pomoću mitskog diskursa samo postaje mit onkraj svake racionalne analize i prosudbe.

svakog zla često se, u svrhu propagande i difamacije, uspoređuje s drugim zločinima i nepravdama. Ideološki je itekako uputno svakog neprijatelja uspoređivati s Hitlerom. Slijedeći Badioua, uviđamo paradoks da se radikalno zlo, kao vrhunski paradigmatički primjer negativnoga, drži za neponovljivo zlo koje je nemoguće imitirati, pa se unatoč tomu svaki teški zločin prepoznaje kao oponašanje tog izvornog zla. Etika kao ideologija pitanje zla podčinjava imperativu općeg konsenzusa mišljenja. Zato demokratski Zapad ima svoje dežurne krivce i zločince na kojima se razaznaju upadljive crte radikalnog zla. U tom začaranom krugu zlo je produkt općeg mišljenja koje, opet, samo zahtijeva presumpciju postojanja nekog zla koje treba prepoznati.

Zlo se, kao primarno polazište unutar diskursa etike-ideologije, vidi u dva aspekta: kao zlo koje subjekt čini ili aktivno zlo te kao zlo kojem je subjekt podvrgnut, od kojega trpi, ili pasivno zlo.²¹ Autor problematizira upravo tu tezu o etičkom ljudskom biću koje je *a priori* sposobno razaznati zlo u svijetu i tek posredstvom prepoznavanja zla sposobno odrediti što je uistinu dobro. Zlo je tako unaprijed prepoznatljivo čovjeku koji ga identificira, dočim je dobro, kao ono što vidljivo intervenira protiv zla, nusprodukt ili derivat te prvotne identifikacije.²² Prekršaje ljudskih prava moguće je jasno imenovati kao zlo (ubojstvo, silovanje, krađa, laž, progonoštvo...), ali ne vrijedi isto za pokušaj konkretnog određivanja Dobra, budući da ono ne može biti imenovano samo po sebi bez referiranja na primarno zlo.²³ Ideologija ljudskih prava zloupotrebljava taj govor o "očiglednom" radikalnom zlu kao paravan za jednako sumjerljive zločine i nedjela. Političke velesile često posežu za tim receptom vidljivoga, utjelovljenoga zla (kao radikalnog zla) koje leži u političkom protivniku ili konkurentu, kako bi demagoški opravdale vlastite imperijalne pre-

²¹ Taj diskurs je postmetafizički jer napušta teodicejsku paradigmu referiranja na ideju Boga prilikom promišljanja samog misterija zla. Fokus je usmjeren isključivo na ljudski subjekt i njegovu patološku, perverznu volju koja uzrokuje zlo. S. Neiman govori o čovjekovu "nastojanju da prestane kriviti Boga za stanje u svijetu i sam za nj preuzme vlastitu odgovornost." Susan Neiman, *Evil in Modern Thought: An Alternative History of Philosophy*, Princeton University Press, Princeton, 2002., 4.

²² Usp. ETH, str. 8.

²³ Ovdje je gotovo pa riječ o ideološkom izvrtanju određenja dobra kao privacije zla po načelu: *bonum est privatio mali*. Žižek, oslanjajući se na Badiouovu *Etiku*, primjećuje: "Ironičnim obratom, tu kao da dolazi do izvrtanja onoga dobro poznatog augustinovskog poimanja Zla kao lišenog vlastite opstojnosti ili moći, Zla kao pukog odsuća Dobra – sada je samo Dobro postalo odsućem Zla, distancom od Zle Stvari." Slavoj Žižek, *Irak: posuđeni čajnik*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2004., 91-92.

tenzije ili legitimirale hegemoniju. Humanitarna intervencija postaje ideološki akt kojim se, u ime ljudskih prava i sloboda, druge zatvara, muči, porobljava, pljačka i zatiru osobne slobode.²⁴ Inzistiranje na formalno reprezentativnim imperativnim zahtjevima (povratak Kantu!) koji nisu podložni iskustvenoj provjeri niti trebaju istraživanje vlastitih provedbenih okolnosti, a pritom obvezuju međunarodno pravo, omogućuju manipulaciju, poglavito u sferi politike, pri njihovim primjenama na materiju zločina. Etika, kao ideologija ljudskih prava, koja polazi od paradigmatskoga, radikalnoga zla za Badioua je neprihvatljiva zbog toga što čovjeka pretvara u žrtvu ili životinju koja pati, priznajući izmrcvareno patničko tijelo smrtnika kao jedino mjerilo zla.²⁵ Toliki, što je itekako sumnjivo, mašu etiketom žrtve i patništva manipulirajući etičkim maksimama koje u čovjeku, prije svega ostaloga, vide *Homo patiensis*: pasivnog podnositelja nevolja i nepravdi. Time se čovjeka svodi na njegovu animalnu supstrukturu nižećući mu besmrtnost i sposobnost biti-subjekt neke istine-događaja.²⁶ Po Badiouovu mišljenju čovjek je sposoban nadići uvjete življenja po životinjsku dosežući razinu postojanja nesvodivu na vlastitu patnju, smrtnost i izloženost zlu, budući da se formira i odigrava u okružju beskonačnosti istine-događaja.²⁷ Ideološki obojena etika općenito postavlja neki ljudski lik ugrožen od zla koje je univerzalno prepoznatljivo (iako je univerzalnost te identifikacije, za Badiouov platonizam, upitno utemeljena na općem mnijenju ili konsenzusu) kao subjekt koji je, s jedne strane, pasivno patetičan²⁸ u vlastitoj refleksiji nad patnjom, a s druge aktivan kao subjekt suđenja o zlu koje treba ukloniti svim dostupnim sredstvima. Drugi je, predstavljen žrtvom, uokviren u sterilni kadar pogleda sa strane koji sućutno i indignirano prosuđuje o zločinu iz vlastite perspektive, bez snage i dobre volje da nešto promijeni glede okolnosti koje rađaju žrtve. Etičko neodobravanje, apeli i prijekori zamjenjuju poli-

---

²⁴ U tom kontekstu posebno je zanimljiv slučaj američke invazije na Irak i njezine ideološko-političke pozadine. O tome vidi: S. Žižek, *Irak: posuđeni čajnik*, 9-19.

²⁵ O manipulaciji statusom patnika i žrtve vidi: Pascal Bruckner, *Napast nedužnosti. Esej*, NZMH, Zagreb, 1997., poglavito 101-127. Autor, donekle slično Badiouu, podvrgava kritici viktimizaciju (kult žrtve) koji priječi odgovorno življenje vlastite slobode čineći od osobe djetinjasto biće koje traži užitak bez obveze, autonomiju bez zrelosti, birajući pozu mučenika kao izliku za vlastito stanje otuđenosti. U tom tržištu jada svi se trude biti što veća žrtva, kako bi mogli "uživati", paradoksalno, blagodati te pozicije.

²⁶ Usp. ETH, 11.

²⁷ Usp. ETH, 10-17.

²⁸ Termin *pathétique* nosi dvosmislenost, budući da sugerira etiku utemeljenu na problemu patnje (ili etiku osjetljivu na patnju), ali i patetičnost same etike koja u čovjeku vidi jedino žrtvu i trpljenje (etika drame i potresnosti).

tički angažman mijenjanja stanja stvari. Revolucionare se poziva na tolerantnost i nenasilje, a radikale uči otvorenosti i fleksibilnosti koja uvažava razlike. Zgraža se nad krvavim kadrovima, dok se istodobno režisere istih pušta naprosto biti, malodušno konstatirajući kako "mi" nismo ti koji kroje globalnu sudbinu. Etički govor polako postaje ogorčeni govor nemoćnih.

Ljudska prava su prava "Ne-zla" (i kao takva određena su polazeći od negativnog): na primjer, pravo ne biti vrijeđan ili zlostavljan s obvezom poštivanja nečijeg života, tijela ili kulturnog identiteta. Ona počivaju na činjenici da je kudikamo lakše uspostaviti suglasnost oko toga što je zlo (što ne treba činiti) nego zajednički ustanoviti što je uistinu dobro (što treba činiti). Unatoč raširenoj svijesti kako ta etika počiva na samo-očiglednim principima i globalnom konsenzusu, Badiou ustraje na svojem kritičkom stavu o nekonzistentnosti takve etike, štoviše, o njezinoj ideološkoj naravi, uviđajući kako je u pozadini skrivena surova realnost sebičnih interesa, iščeznuća nepatvorene politike emancipacije, umnožavanja etničkih sukoba, raširenosti neobuzdanih tržišnih natjecanja...²⁹

2. PRIJEPORNOST "LJUDSKOGA"

Ideologija ljudskih prava počiva na presumpciji postojanja univerzalnoga ljudskog subjekta koji legitimnim čini svako pozivanje na zaštitu čovjekovih prava ili ozakonjuje bilo koji oblik upletanja političkih sila u njihovo ime. Spomenuta etika podređuje identifikaciju tog subjekta univerzalnoj prepoznatljivosti zla koje mu je učinjeno. Tako se, ideološkim trikom, subjekt reducira na poziciju žrtve, a govor o pravima ima smisla jedino ako se zbori o pravima žrtve. Etika ljudskih prava je ideološka etika viktimizacije koja traži

²⁹ Autor, u duhu Nietzscheove genealogije, patološki razotkriva naličje uvriježenih etičkih principa pitajući se o njihovom korijenu koji se nalazi s onu stranu proklamiranih načela. Zato možemo govoriti o metodi radikalne genealogije kod Badioua. Upadljiva je analogija između Nietzscheova kritičkog promišljanja s onu stranu etabliranih pojmova dobra i zla i Badiouova beskompromisnog razlaganja pomodnoga diskursa o etici unutar suvremene filozofije. Obojica detektiraju teološke natruhe kao kontaminaciju, prisutnu u važećim filozofskim strujanjima. S prijezirom odbacuju etički poziv na samilost i empatiju, usredotočenje na pasivno, krhko i slabo biće nastojeći afirmirati etiku nadilaženja, krjepost čisto ljudske besmrtnosti, vitalnosti i snage nasuprot filozofskoj mantri o konačnosti i smrtnosti ljudskog bića. Svojim borbenim stilom, oštrinom i izravnošću, Etika nalikuje mnogim Nietzscheovim kritikama dekadentnih inačica morala stada i poricanja života u ime iluzornih ideala kao jalovih apstrakcija nevjernih zemlji.

ožiljak, modricu ili ranu kako bi, zahvaljujući upravo njima, netko imao pravo.³⁰ Ali, čovjek nije naprosto tu da posjeduje neko pravo; on je dostojanstveno biće koje treba živjeti pravednost. Nadalje, ako počinjeno zlo izmiče općem konsenzusu, tad zasigurno neće biti riječi o žrtvi ni o njezinim pravima, već o opravdanim ili zaslužnim sankcijama, nužnim akcijama ili preventivnim djelovanjima u ime općeg dobra. Barbari nikada nisu žrtve! Civilizacija koja dominira nudi univerzalnu optiku za prepoznavanje lica žrtve jednako kao i profila počinitelja. Na ljude čija su prava narušena, gleda se kao na žrtve s patetičnom pasivnošću, negirajući njihovu potpunu čovječnost, ne poimajući ih kao bića koja misle, djeluju i nadilaze danosti. Zaslom ili članak kroz koje biva vidljiv njihov goli život čini nas upoznatima, ali time ništa manje ravnodušnima prema njihovoj patnji. Čovjeka se ukalupljuje u formu životareće životinje koja posjeduje interese, a njegov poziv da postane besmrtna singularnost proglašava se zavodljivom utopijom ili destruktivnim projektom. Osoba, čija prava štiti država, postaje pokorno biće bez alternative, koje životari na kraju vremena.³¹ Za njegovu ranjivost skrbi tutorstvo države kao jedini legitimni izvor sigurnosti i protekcije. Izvan tog polja nalazi se ogoljeni život na brisanom prostoru, lišen svih prava i dostojanstva.³² *Extra civitatem nulla salus!* Ili, kako bi već Hobbes to izvorno teo-

---

³⁰ Etika prepoznavanja žrtve nužno producira traženje krivnje kao govor o počiniteljima, tj. anatemiziranje koje uvijek treba nekog neprijatelja kao svoj *raison d'être*. Od ganutljive patetičnosti dolazimo do mržnje i progona. Viktimizacija svoje naličje ima u procesu kriminalizacije. Događaj 11. rujna 2001. vrijedi kao dokaz o tomu kako se govor o žrtvama lako pretvori u nezaustavljivi progon koji za neprijatelja ima militantnu organizaciju Al-Qaide kao zajednički nazivnik za radikalno zlo koje čuči u svakom muslimanu kao potencijalnom krivcu. Opsesija žrtvama time rađa nove žrtve, a pravednost i pravda svoju perverziju. O navedenome pobliže, vidi: Terry Eagleton, *O zlu*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2011., 169-172.

³¹ Žižek, na sebi svojstven način, nudi parodiju diskursa o konačnom i dosegnutom cilju povijesti, o posljednjem čovjeku, nalazeći u svemu tome ništa doli simpotom ideologije liberal-kapitalizma koji, u duhu parlamentarnosti i tolerantnosti, dopušta da se o svemu i svačemu misli, spori i razglaba, osim o njegovoj vlastitoj alternativni. Vidi: Slavoj Žižek, *Živjeti na kraju vremena*, Fraktura, Zaprešić, 2012.

³² G. Agamben je, slijedeći uvide H. Arendt, razvio kritiku koncepta ljudskih prava koji se uvjetuje kontekstom statusa građanstva ili pripadanja državi-naciji, nalazeći kako je slučaj izbjeglica ili apatrida svojevrsno izvanredno stanje koje dovodi u pitanje čitav idejni sklop na kojem se temelje načela ljudskih prava još od Deklaracije o pravima čovjeka i građanina iz 1789. Nedavna događanja koje najbolje ilustrira slučaj na sicilijanskom otoku Lampedusi ili priljev migranata u Europu snažno svjedoče o utemeljenosti takvog teorijskog projekta. Usp. Giorgio Agamben, *Homo sacer. Suverena moć i goli čovjek*, Arkzin, Zagreb, 2006., 109-117.

loško načelo o spasenju transponirao u sferu sekularno-političkoga te aforistički oblikovao kroz načelo: *Extra civitatem nulla securitas*.³³

Ono itekako problematično u etici ljudskih prava sastoji se u apologiji intervencionizma hegemonističkih sila (koje filozof često ilustrira primjerom američke vanjske politike) unutar društava koje se samostalno bore kako bi stvorili pozitivna dobra prema vlastitim vrijednostima i tradicijama. Badiou zamjećuje da je tu na djelu imperijalistička strategija koja drugoga kao drukčijeg prisiljava da prihvati agresivno nametnuti oblik prava i sloboda kao općevažeći i poželjan. Jednako tako, ideološko takve etike očituje svoju konzervativnost priječeći afirmiranje utopijske misli koju karakterizira odvažnost, rizik i požrtvovnost, gušeći tako emancipacijski potencijal svakog kolektiva.³⁴ Sve ono što ljudska prava stavljaju pod svoju protekciju predstavlja zbir prizemnih interesa kojima se rukovodi čovjek kao životinja sposobna patiti i uživati, tj. kao smrtno tijelo. Postojanje takvog "ljudskog" autor provokativno dovodi u pitanje oslanjajući se na antihumanističku tradiciju Foucaulta, Lacana i Althussera.³⁵ Upitno je, stoga, postoji li uopće čovjek, ako egzistira isključivo na način životareće životinje, tj. prosto na razini živog organizma koji je vođen nagonom odupiranja smrti.³⁶ Čovjeka ama baš ništa od onog fundamentalno biološkoga među ljudskim atributima ne razlikuje od ostalih živih bića na zemlji. Ni život ni smrt, ni interesi temeljeni na vitalnim potrebama nisu *differentia speci-*

³³ Vidi: Carl Schmitt, *The Leviathan in the State Theory of Thomas Hobbes: Meaning and the Failure of a Political Symbol*, University of Chicago Press, Chicago, 2008., 48-49.

³⁴ Usp. ETH, 13.

³⁵ Vidi ETH, 5-7. "Čovjek" je historijski konstrukt, pojam proizveden u određenom diskursu koji je moguće nadići ili osporiti, stoga nipošto ne može poslužiti kao stabilan supstancijalni, bezvremenski temelj za uspostavu bilo kakvih vječnih i univerzalno obvezujućih prava. Čak ni povijest nije napredak Duha čiji je noseći čimbenik čovjek, ona je više racionalni, regulatorni proces koji se odigrava bez subjekta. Althusser priznaje kako je ideja o strukturi bez subjekta ili ateleološkoj povijesti kao procesu u kojem subjekt ne igra odlučujuću ulogu, zapravo rezultat njegova kreativnog čitanja Spinoze kao autentičnog materijalističkog učitelja bez premca. Vidi: Louis Althusser, *The Future Lasts Forever. A Memoir*, The New Press, New York, 1993., 217. Zanimljivo je kako jedan iscrpan rad poput Ferryeva i Renautova ogleda o antihumanizmu ni jednom riječju ne spominje Badiouovu filozofiju kao najistaknutiji izdanak škole mišljenja cjelokupne generacije iz '68. Usp. Luc Ferry – Alain Renaut, *French Philosophy of the Sixties. An Essay on Antihumanism*, The University of Massachusetts Press, Massachusetts, 1990.

³⁶ Politika, utemeljena na ljudskim pravima kao vrhovnom mjerilu, često podsjeća na činjenicu da je njezina svrha zaštita života koji poima čisto biološki, kao i privatnih interesa i vlasništva.

fica ljudskoga bića.³⁷ Zadivljujući je - jednako tako intrigantan - intelektualni prkos i ustrajnost kojima Badiou nastoji potvrditi ono *uistinu ljudsko* što nadilazi antropološko određenje "postojati-kao-smrtno-biće", kao potencijal za besmrtnost.³⁸ Autentično ljudsko postoji kao nešto sasvim drugo od smrtnog bića, žrtve, patnika ili osjetilnog entiteta - kao pravo besmrtnosti i beskonačnosti povrh svih konačnosti i kontingentnosti. I najgora zamisliva situacija može biti prilika čovjeku da postane *subjekt*³⁹ izdižući se iznad svojih animalnih uvjetovanosti i tobožnjih zakonitosti/nužnosti egzistiranja. Temeljno obilježje na kojemu se zasniva čovjekovo besmrtno biće (*être immortel*) jest njegova sposobnost za življenje istine. Ljudska je životinja ono što prethodi Subjektu nalik - upotrijebimo analogiju iz polja biblijske teologije - Pavlovu starom, neotkupljenom čovjeku grijeha zapalom u ono i suviše ljudsko. To je anonimni "netko" koji naprosto živi kao biološka vrsta u zbiru poprilično sličnih egzistencija poput Heideggerova običajnog *das Man*, mimo svake autentičnosti, po uhodanosti i inerciji koju diktira opći način života uspavljujuće svakodnevnice. Etički konsenzus, koji se zasniva na kolektivnom prepoznavanju zla kao takvog, stoji na putu ujedinjenju ljudi oko pozitivne ideje dobra, jer svaki oslobađajući projekt

---

³⁷ Cilj je, kritikom važećih i proklamacijom novih vrijednosti, ustanoviti drukčiji oblik čovjeka od onog kojeg propagiraju etablirana etička promišljanja čije je ishodište judeokršćanska religijska tradicija. Badiouov subjekt istine-događaja donekle je nalik Nietzscheovu višem tipu čovjeka koji živi dostojniji, hvale vrjedniji život naspram obrnutog tipa koji predstavlja "domaću životinju, životinju u krdu, bolesnu životinju čovjeka - kršćanina". Friedrich Nietzsche, *Antikrist. Prokleta kršćanstvo*, Izvori, Zagreb, 1999., 4.

³⁸ Besmrtnost smrtnika sadržana je u njegovu postojanju koje nadilazi animalnost i otvara se beskonačnomu putem "uporne predanosti događaju istine koji nas uzdiže iznad našeg bivanja stvorenjem, stvarajući time vrstu vječnosti". Terry Eagleton, *Nevolje sa strancima. Etička studija*, Algoritam, Zagreb, 2011., 293. Upadljiva je bliskost Badiouove "antropologije" s Rousseauovim poimanjem čovjeka kao denaturirane životinje. Obojica filozofa podvlače strogu razliku između čovjeka i životinje, pritom naglašujući specifičnost ljudskoga upravo u težnji za slobodom i savršenstvom. Ljudsko je biće određeno slobodom, sposobnošću da sebe izuzme iz polja urođenih nagona i uvjetovanosti njima, razvijajući se u odmaku spram strogo prirodne određenosti bilo to u pretjerivanju, bilo u asketskom uzdržavanju od prirodnih nagona.

³⁹ Poblize o Badiouovoj formalno-operativnoj teoriji o subjektu kao protivnosti svakoj danosti koji, suprotno svakom vulgarnom materijalizmu, ne može biti sveden ni na jedan oblik supstancijalnoga (ljudsku životinju, društvenu individualnost, unificirajuću svijest, uvjet mogućnosti iskustva ...), vidi: Bruno Besana, *The subject*, u: A. J. Bartlett - Justin Clemens (ur.), *Alain Badiou. Key Concepts*, Acumen, Durham, 2010., 38-47; ETH, 43- 44.

uklanja kao potencijalnu prijetnju.⁴⁰ Badiou, donekle slično Renéu Girardu, u kolektivu prepoznaje koherentnu potentnost mimezisa zla koje mobilizira privrženike po ključu detektiranja glavnog krivca ili nositelja zloga u liku žrtvenog jarca, dokle se katarzična moć solidariziranja oko pojma Dobra postiže kudikamo teže, gotovo pa zahvaljujući daru Milosti ili iznenadnom uplivu događaja u čvrstu stabilnost strukturirane situacije unutar koje se opet zahtijeva imperativ ustrajnosti i žilave borbe, kako bi se od tragova Događaja načinila prohodna staza univerzalne istine za svako ljudsko biće.

Etika ljudskih prava figurira kao izraz moralne svijesti otuđenoga građansko-kapitalističkog društva funkcionirajući kao orijentiranje u postojećem koje dano stanje stvari zapravo potvrđuje. Ukoliko ne vodi prema revoluciji, utoliko ona postaje ideologijom svijeta koji treba etiku kao palijativ ili apstraktno odnošenje lišeno prevratničkog potencijala. Usredotočenjem na razlike gubi se iz vida činjenica kako ničije specifičnosti ili identitetske označnice nisu toliko privilegirane da bi samim time nadišle važnost načela jednakosti i jedinstva svih ljudi. Etičnost etike sastoji se upravo u njezinom povijesno-dijalektičkom usmjerenju prema revolucionarnome kao vlastitom odjelotvorenju i objektivizaciji. Uvjet ne-ideološkiosti svake etike jest njezina samosvijest o vlastitim granicama, koji vodi prema nužnosti njezina ostvarenja putem revolucije.⁴¹ Badiou smatra da ustrajavanje na etici kao jedinom mogućem i humanom načinu razrješavanja protuslovlja klasnog društva predstavlja ideološki čin *par excellence*, budući da zadržava okvir koji uopće čini mogućim njezine probleme te tako etika služi potvrđivanju sebe same, nipošto nadilaženju otuđujuće situacije.

3. DE(KON)STRUKCIJA IDEOLOŠKOGA: ETIKA ISTINE

Raskrinkavajući dominantne pravce u suvremenoj etičkoj teoriji kao kontrarevolucionarne apologije protu-događaja ili sublimne verzije raspadnute religije za sekularno doba, Badiou prvenstveno

⁴⁰ Badiou to potkrjepljuje riječima: "Takva je optužba često ponavljana tijekom posljednjih petnaest godina; svaki revolucionarni projekt stigmatiziran je kao "uto-pijski" preokret, kako nam je kazano, u totalitarnu noćnu moru. Svaka volja za unošenjem ideje pravednosti i jednakosti ispada loša. Svaka kolektivna volja za Dobrim stvara Zlo." ETH, 13.

⁴¹ O dijalektici prerastanja etike u revoluciju koja predstavlja njezin najdublji povijesni smisao, vidi: Milan Kangrga, *Etika ili revolucija. Prilog samoosvješćivanju komunističke revolucije*, Nolit, Beograd, 1983., 23-24.

ima za cilj dekonstrukciju kategorije etičkog kao takvog.⁴² Odbacuje mogućnost univerzalne etike koja bi polazila od ideje apstraktnog subjekta kao baze za utemeljenje ljudskih prava, priznajući jedino mogućnost etike situacije unutar generičkih procedura istine.⁴³ Inzistira na partikularnosti, kako animalno ljudskoga tako i istine koja uvjetuje i inducira subjekt onemogućujući izgradnju neke opće etike.⁴⁴ Politika ima prednost pred etikom jer ona stvara novu konkretnu realnost. Nadređena je i u odnosu prema filozofiji bivajući jedan od uvjeta mišljenja koji ostvaruje preduvjete za mogućnost mišljenja istine. Istina se poima univerzalno kao obvezujuća za sve, ali mjesto njezina nastanka uvijek je situacijski određeno i započinje iz neke partikularnosti. Istina je stoga univerzalno-singularno nekog događaja. Badiou u svojoj etici promišlja istinu u kategorijama vjernosti i pouzdanja u događaj.⁴⁵ Subjekt, koji je konstituiran događajem, sebe čini mogućim jedino pomoću vjernosti istini događaja za kojeg se odlučuje kao za vlastitu stvarnost nesvodivu na situacijski određeno stanje stvari. Odanost toj istini, koja nas čini subjektima, predstavlja temeljni imperativ Badiouove etike. Ono što pruža konzistentnost i postojanost nečijem dioništvu u sklopu subjekta pokrenutog procesom istine naziva se - etika istine.⁴⁶ Sve ono što pospješuje ustrajnost u beskonačnom procesu afirmacije istine nekog događaja možemo nazvati dobrom.

---

⁴² Etika istine događaja usredotočena je na singularnost situacije unutar koje je moguće ljudsko djelovanje inspirirano prijelomnošću događaja. Propitkujući limite samog sustava ona predstavlja suprotnost etici konsenzusa, koja djeluje kao generalno regulatorno načelo svih situacija uopće i čije su zamislive granice smrt, nasilje, bilo koji oblik угроze biološkog života i prava utemeljenih na njemu. Etika konsenzusa operira unutar okvira koji Badiou naziva romantičarskim diskursom konačnosti čiji je najuspjeliji primjer Heideggerova filozofija iz prve faze.

⁴³ Badiou striktno određuje područja manifestacije istine (generičke procedure ili tijekomve proizvodnje) unutar kojih su mogući događaji ili novine od univerzalnog značenja za čovječanstvo: znanost, politika, umjetnost i ljubav. To su precizno propisani toposi epifanije istina događaja ili zacrtani okviri emancipacijskih potencijala koje je ljudsko biće kadro iznjedriti. Usp. MF 13-19.

⁴⁴ Usp. ETH, 28. Pojava istine, koja je singularna po svojem porijeklu, stoji u suprotnosti sa univerzalnošću njezina sadržaja. Istina je univerzalna singularnost - nije razgrađiva na raznolikosti i zasebnosti koje reklamira postmodernistički diskurs. Istina, indiferentna spram partikularnosti i diferencijacija, jednako vrijedi za sve. Nije reducibilna na bilo koji raspoloživi kontekst partikularnoga identiteta. Jednako tako, nije ju moguće poistovjetiti s nečim naprosto eterično izuzetnim koje ne ostavlja nikakve konsekvence u sklopu situacije iz koje iskrsava.

⁴⁵ "Nazvat ću 'istinom' (istinu) stvaran proces vjernosti događaju." ETH, 42.

⁴⁶ Ovdje parafraziramo autorovu formalnu definiciju etike istine koja glasi: "Ono što ću nazvati, u cjelini, 'etika istine' jest načelo koje omogućuje nastavljanje procesa istine - ili, da budemo precizniji i cjelovitiji - *ono što omogućuje konzistentnost prisutnosti nekoga u kompoziciji subjekta koji je stvoren procesom te istine.*" Isto, 44.

Etička konzistentnost zahtijeva bezinteresni, tj. nepristrani interes koji ne podliježe podređivanju imperativa vjernosti interesima animalno-ljudskoga. Jednako tako, ona uključuje suprotnost mnijenjima ili općim uvjerenjima koji su zapravo samo fragmenti cirkulirajućeg znanja unutar situacije.⁴⁷ Vjernost se ne može reducirati na bilo koji oblik općeprihvaćenog interesa niti znanja. Iz perspektive stanja stvari ne sadrži nikakvo dobro po sebi. Dobro je uvijek povezano s odanošću nekom događaju i njegovim posljedicama, a zlo je njegova izdaja ili krivotvorina. Biti vjeran događaju znači misliti situaciju iz perspektive događaja, odnosno vrjednovati postojeće po kriteriju univerzalne istine koju on posreduje.

Situacija je ontološka danost, okolnost u koju smo bačeni vlastitim postojanjem, tj. bilo kakav dani sklop egzistiranja koji se strukturirano prezentira. Predstavlja ono uhodano, "normalno" kao normirano, dok događaj označava dodatak (*supplementum*) svakoj situaciji, tj. njezinu prazninu i rub koja je nedohvatljiva uobličanju. Kao praznina, događaj je uvijek "ništa" neke situacije, tj. imanentan je njoj samoj, ujedno bivajući njezin rub ili ono nerazpoznatljivo što ju, kao konačnu, premašuje. Zato subjekt, mobiliziran događajem i djelujući u situaciji, treba postići nov način postojanja kako bi uspio nadići zadanost stanja stvari neke situacije, tj. njezinu strukturiranost. Istina je proces koji slijedi iz vjernosti događaju ujedno tvoreći subjekt koji imenuje taj događaj. Sama funkcija uspostave subjekta uvelike nalikuje Althusserovoj teoriji interpelacije kao ontološkog umetanja.⁴⁸ Kao što ideologija tvori neki subjekt koji ju usvaja, jednako tako i događaj uvodi u postojanje subjekt⁴⁹ koji ga afirmira bivajući vjeran njegovim posljedicama. Subjekt je nositelj vjernosti; onaj koji podržava proces istine, ali, kao takav, nikako ne prethodi tom slijedu, već se pomoću njega uspostavlja.⁵⁰ Istina je događaj koji iznenada odnekud upada, čineći prekid u ustaljenom poretku bića i shvaćanja kao prijelom koji izvodi tektonski poremećaj unutar danog stanja stvari. To je nenadana kreativna interrup-

⁴⁷ To su Lyotardove male priče postmoderne lišene emancipacijskog potencijala ili Vattimove astenične misli koje svojom fragmentarnošću svjedoče propast svakog oblika govora o totalitetu.

⁴⁸ Oslanjamo se na tumačenje S. Žižeka. Usp. Slavoj Žižek, *Škakljivi subjekt. Odsutni centar političke ontologije*, Šahinpašić, Sarajevo, 2006., 126-127.

⁴⁹ Pogrešno bi bilo poistovjetiti taj subjekt s kartezijskim jastvom ili ležištem svijesti kao i s kantovskim transcendentnim subjektom. Badiouov pojam subjekta bolje razumijemo ako ga promatramo kroz prizmu procesa subjektivizacije koji se generički oformljuje kroz vlastitu praksu kao proceduru, angažman ili revolucionarno djelovanje. Usp. BE, 399-400.

⁵⁰ Usp. ETH, 43.

cija u normirani red stvari i činjenja u politici, znanosti, umjetnosti ili ljubavi. Kao neočekivan i nepredvidljiv inovativni eksces unutar ordiniranoga procesa produkcije znanja, rutiniranih međuljudskih odnosa, trivijalnih provođenja politika, propisanih načina i metoda istraživanja... istina se identificira sa, od subjekta imenovanim, događajem koji zbilja čini prisutnim i stvarnim nešto posve novo. Istina koju Badiou naziva temeljem svoje etike nije korespondencija misli i stvarnosti, već korjenit lom unutar same stvarnosti ili revolucionarna potencijalnost obećavajuće praznine unutar same situacije koja u eri zlouporabe novina zbilja donosi nešto novo i iznenađujuće. S druge pak strane, kao negativ iznosi istinu o samom tom stanju koje iznutra stubokom mijenja. Daleka svakoj reklamiranoj novosti, ona u fokus dovodi ono ne-reprezentirano unutar situacije, ono što je u njoj prisutno, ali nevidljivo i nepriznato. Događaj se uvijek začinje kao djelo neznatnih; on nastupa kao čin zapostavljenih i odjekuje kao riječ nečujnih, iako je upućen svima i govori u ime svih. Da bismo ga razumjeli, dostatna je tek jedna vrsta raspoloživosti – poslušna vjernost.

Pogrješno bi bilo stigmatizirati mišljenje događaja kao etički nihilizam, budući da Badiou nastoji afirmirati mogućnost etike s onu stranu ideologije. Ipak, upitno je uolikoj mjeri sama njegova teorija biva sačuvana od kontaminacije ideološkog kao takvog. Počesto sama borba protiv ideologije zapravo stoji u funkciji ideologije kao takve. Autor ne prihvaća postmodernističko relativiziranje i svodenje filozofije na puku neobvezatnu naraciju u rangu estetičkog izraza niti pristaje na etiketu nadidene i potrošene uzvišenosti njezina poslanja.⁵¹ Uvjet mogućnosti etike istine i njoj pripadajuće filozofije povezan je s nužnošću njihove sistematske rekonstrukcije putem metode rašavljenja kao oslobađanja od navezanosti na politiku, znanost, umjetnost i ljubav.⁵² Prišiveno mišljenje je dijagnoza bolesti od koje umire autentična i autonomna filozofija u nestabilnom okružju postmoderne. Inzistira se na strogoj i striktnoj omeđenosti filozofije kao uvjetu mogućnosti njezine istinske slobode u mišljenju. Badiou u svojoj kritici oblika suvremene etike nastoji odrediti

---

⁵¹ On čitav ansambl postmodernističkih filozofa svodi pod zajednički nazivnik sofistike zbog njihova preferiranja relativizma i politike identiteta koja ustraje na bitnosti diferencijacija, odnosno važnosti kultiviranja osjećaja prema drugom i drugačijem. Usp. MF, 10.

⁵² Primjeri prišivenosti (ili ušavljenja) filozofije su: pozitivizam analitičke filozofije koja se rukovodi idealnom znanstvenosti, Heideggerovo preferiranje poetskog kao autentičnog mjesta mišljenja istine, marksizam kao identificiranje ostvarenja filozofije s političkim djelovanjem, psihoanalitička opsesija fenomenom ljubavi i seksualnog odnosa.

što je zapravo filozofski problem kao takav, odnosno razlučiti njezina nepatvorena pitanja i tematike.⁵³ Kao prihvatljivi oblik etike onkraj ideologije nudi se etika istine, čija je maksima "vjernost vjernosti događaju" podređena razvoju istine. Čovjek, unatoč pritiscima i konformizmima situacije, treba ustrajati i tvrdoglavo ići dalje, treba nastaviti biti "netko", ljudska životinja između drugih koja, unatoč svemu, sebe shvaća obuhvaćenim i izmještenim od strane događaja procesa istine.⁵⁴ Unutar ovako koncipirane etike nalazi se figura zla koja je pojmljena u svojoj zavisnosti o dobru, tj. istini.⁵⁵ Temeljno načelo etike, izvedene iz događajnih istina,⁵⁶ jest ono koje omogućuje kontinuitet procesa istine. Badiou varira formulacije svojeg imperativa *forcinga* poput: "Čini sve što možeš kako bi ustrajao u onome što nadilazi tvoju ustrajnost!" ili "Budi ustrajan u prekidu!" – "Usvoji u svojem vlastitom biću ono što je tebe spopalo i slomilo te!". Svaka od navedenih formulacija, zapravo, izriče srž imperativa konzistentnosti: biti vjeran vjernosti (*fidelity to fidelity*).⁵⁷ Nasuprot etici prilagodbe postojećem poretku, nalog "*Keep Going!*" nalaže ustrajno odolijevanje iskušenju da se zaboravi istina koja se dogodila Subjektu koji se tako vraća na stari oblik života i mišljenja. Etički subjekt predstavlja svako ljudsko biće koje je u svojem biću iskusilo podjelu na svjetovnu situaciju za-sebe-interesnog egzistiranja i izvanrednog, bezinteresnog duha istine; svakoga tko je sposoban podnijeti taj rascjep sa svim njegovim napetostima a da ne podlegne iskušenju prepuštanja jednoj ili drugoj krajnosti. Etički subjekt tako žilavo i nepokolebljivo egzistira između ekstrema. Ukratko, takav subjekt je biće koje ustraje između krajnosti.

⁵³ Autor nudi odgovor kroz reafirmaciju klasičnih filozofskih kategorija, nasuprot njihovoj destrukciji kroz projekt postmoderne, poput subjekta, istine, bitka, dobra, pravednosti, zgrade, odnosa mnoštva i jednoga, slobode...

⁵⁴ Usp. ETH, 91.

⁵⁵ "Dakle Zlo je moguće samo kroz susret s Dobrom." Isto.

⁵⁶ Imajmo na umu da Badiou koristi dvije formulacije, govoreći o etici *istine* događaja i o etici *istinâ* događajâ. Prva se odnosi na istinu nekog događaja koji proizlazi iz određenoga generičkog polja (npr. iz polja politike), dok druga uzima u obzir činjenicu da su događaji s obzirom na svoje uvjete (*conditions*) mnogostruki pa samim time i istine koje iz njih proizlaze imaju različite forme (npr. politička istina, istina znanosti, istina umjetnosti, istina ljubavi). Ukoliko polazimo od uvjetovanosti istine događaja njezinim generičkim poljem, utoliko možemo govoriti o partikularnosti nje same u smislu da je istina uvijek istina nekog generičkog područja te da kao takva ima univerzalnu vrijednost. Usp. Steven Corcoran, Truth, u: Isti (ur.), *The Badiou Dictionary*, Edinburgh University Press, Edinburgh, 2015., 364-368.

⁵⁷ Usp. ETH, 47.

Zlo je, u svojoj biti, subjektivni prekršaj načela konzistencije. Kao takvo, moguće je u tri različita oblika ili manifestacije - kao teror, izdaja i propast.⁵⁸ *Teror* Badiou ilustrira primjerom nacizma; podaničke vjernosti nekom izmišljenom i patvorenom događaju, tj. simulakrumu.⁵⁹ Slijepa odanost pseudo-događaju rađa teror. *Izdaja* je napuštanje istine – događaja od strane subjekta, odustajanje od imperativa konzistentnosti zbog kukavičluka, sumnje, zamorenosti, popuštanja pred napetostima rascjepa u subjektu, podložnosti svojim interesima...⁶⁰ Izdajom subjekt regredira na razinu animalnoga egzistiranja koje je donekle prisposobivo teološkom učenju o prvotnom padu čovjeka, tj. iskonskom grijehu. *Propast*⁶¹ je objašnjena primjerom staljinizma kao pokušaja da se jedna istina totalizira i preko nje, kao operativnog načela, iznova, tj. “ex nihilo” izgradi čitavi bitak.⁶² To je rigidni dogmatični stav koji, polazeći od svojih aksioma, imenuje čitavu realnost i rekonstruira totalitet postojećega. Autor pojašnjava kako svaka apsolutizirana moć jedne istine nauštrb njihova multipliciteta neminovno rađa zlo katastrofe. Postoji nešto biblijsko u Badiouovu pojmu zla kao izdaje vjernosti, ispadu iz okružja milosti događaja zbog posljedica iskušenja egoističkih interesa i sumnji, zbog pretpostavljanja “vlastitog ja” istini događaja. Zlo ne nastupa samo kao učinak čovjekovih postupaka prema drugome (kao što to uči ideologija ljudskih prava), već i kao poremećaj u načinu na koji subjekt nevjerno odgovara na eventualnu objavu istine. Ono je perverzija volje subjekta kao skretanje s pravog puta

---

⁵⁸ Usp. Jan Voelker, *Ethics and Evil*, u: *The Badiou Dictionary*, 114-115.

⁵⁹ Simulakrum je lažan događaj koji svojom strukturom imitira autentičan događaj, ali u sebi ne sadrži univerzalnu istinu za sve. On zavodi formom skrivajući lažnost samog sadržaja. Nacizam sobom podrazumijeva rasizam i antisemitizam što jasno svjedoči o njegovoj pseudo-događajnosti. Usp. ETH, 72-77.

⁶⁰ Usp., Isto, 78-80.

⁶¹ Slično tomu, Hegel u poglavlju “Apsolutna sloboda i užas” (*Die absolute Freiheit und der Schrecken*) svoje *Fenomenologije duha*, kritički razmatra negativne aspekte događaja Francuske revolucije i jakobinskog terora tumačeći ih kao nastup pojedinačne svijesti u liku općenitosti, gdje se sve prosuđuje i presuđuje po toj sebi prisvojenoj apstraktnoj slobodi kao čistoj negativnosti. Tako pojmljena sloboda proizvodi isključivo smrt i besmisleni, opći užas nalik sovjetskim gulazima i pogromima neistomišljenika u kojima su ljudske glave padale kao glavice kupusa. “Das einzige Werk und Tat der allgemeinen Freiheit ist daher der Tod, und zwar ein Tod, der keinen inneren Umfang und Erfüllung hat; denn was war negiert wird, ist der unerfüllte Punkt des absolut freien Selbst; er ist also der kälteste, platteste Tod, ohne mehr Bedeutung als das Durchbauen eines Kohlhaupts oder ein Schluck Wassers.” G. W. F. Hegel, *Phänomenologie des Geistes*, Suhrkamp, Frankfurt a. Main, 1970., 431-441, ovdje 436.

⁶² Usp., ETH, 81-85.

nepokolebljive ustrajnosti i nepotkupljive dosljednosti. Svaki zao čin je u svojoj osnovi izdaja istine o čovjeku.

Etika, kao afirmacija istina događaja (*l'éthique de vérités*), zalaže se za prihvaćanje preobražavajućih ideala (svaki događaj rađa ideju za koju treba živjeti) koji su izvorište novih mogućnosti za čitavo čovječanstvo. Temeljna je dužnost ostati vjeran transformirajućem događaju i partikularnoj situaciji na koju se događaj primjenjuje, unutar koje se zbiva kao radikalna novost bez nagona za teroriziranjem i poniženjem onih koji na taj događaj ne pristaju, kojima njegovo imenovanje ostaje govor bez značenja. Badiouova etika stavlja naglasak na subjekt kao aktera dobra ili zla. Samo zlo, koje taj subjektivni čin uzrokuje drugomu, sekundarno je. Filozof patnju vidi s onu stranu dobra i zla, nedostojnu nekoga tko želi postati subjekt. Ona tako pripada sferi čovjeka životinje, procesu njegovog biološkog života za koji ne postoji nešto kao etika (etika animalnosti je *contradictio in adiecto*). U samoj patnji nema istine niti autentične moralnosti. Upravo je ovaj stav ono što Badioua odvaja od kršćanske tradicije pijeteta prema žrtvama i patnicima.⁶³ Zlo jamačno postoji u patnji i podnošenju; ono je prisutno kao nevolja u onima koji ga trpe.

4. SUBJEKT: ISTINOVANJE U VJERNOSTI DOGAĐAJU

Kako se to *drukčije* može htjeti dobro? Ili, po čemu je to *dobro* koje se hoće *drukčije*? Badiou je, pitajući se već naznačenim upitima, svojim načinom problematiziranja fenomena etike poprilično kantovski nastrojen. Riječ je o nuđenju alternativne forme etike koja je neprispodobiva prizivu na interes, biološku datost života, ljudsku konačnost, sklonost nasilju i mnogočemu što se uzima pod određenje antropološkog. Nesklon tugaljivim lamentacijama o kontingentnosti i alergičan spram idolatrije razlika u svijetu, koji je iz svoje zbilje prognao ideju o pravednosti, jednakosti i istosti svih ljudi, Badiou odbija prihvatiti palijativ etike kao skrbi za drugoga u liku patnika, ugroženog, progonjenog koji je, u konačnici, toliko lažan i neučinkovit da prikriva simptom, time snažeći uzrok, bole-

⁶³ Zanimljivo je Badiouovo vrjednovanje Ricœurovog kasnog opusa (posebice njegova djela "Pamćenje, povijest i zaborav") kojemu spočitava teološko utemeljenje poimanja subjekta koje se usredotočuje na pitanja krivnje, nevinosti i opraštanja. Vidi: Alain Badiou, *The subject supposed to be a Christian: On Paul Ricoeur's Memory, History and Forgetting*, u: *The Bible and Critical Theory* 2 (3), 27.1 - 27.9. Izvornik: Isti, "Le sujet supposé chrétien de Paul Ricoeur. À propos de La mémoire, l'histoire, l'oubli", u: *Elucidation*, no. 6/7, 2003., Navarin, Paris, 19-24.

sti današnjega društva.⁶⁴ Ljudi su jezovito osamljeni, imaju premalo toga zajedničkoga što bi ih izbavilo iz klopke otuđenosti, iz neudomljenosti u svijetu u kojem naprosto životare ganjajući svoje interese i računice. Ondje gdje bi trebao biti prisutan transformirajući čin političkog djelovanja u prilog afirmacije ideje Istoga, podmeće se lažno rješenje pomirenja različitosti i nalaženja zajedničke točke u snošljivosti. Razlike s kojima se rađamo ili kakve stječemo tijekom života postaju idol kojemu se obvezatno klanja svaki slobodarski duh i svako tijelo koje progovara jezikom demokracije. Etika funkcionira kao očuvanje animalnoga. Ona nalaže i dijeli imperitive kako bi se čovjeka očuvalo u ljušturi njegove animalnosti iz koje nikada neće proizići biće besmrtnosti, niti subjekt koji živi Ideju. Njezin je izdanak tek anonimni klon što čuči u monadi svojega identiteta kao ishodišta svih sakrosaktnih različitosti nad kojima se, bezuspješno, nastoji izgraditi most pomirenja i uvažavanja.

Kako se to postaje subjektom? Što istoga čini tako drukčijim u svijetu koji počiva na različitostima? Skloni smo ustvrditi, sukladno konceptu materijalističke milosti, da se subjektom ne postaje, već darovano biva.⁶⁵ Subjekt sebe zahvaljuje jedino događaju koji ga poziva na življenje istine koju sam utemeljuje. Istina postoji samo kao izuzetak od onoga što postoji. Ona nije ni sinteza u liku više zbiljnosti svijeta koja isplivava tijekom dijalektičkog procesa nadižavanja i ukinuća, niti je nadopuna elemenata koje sam svijet u sebi sadrži. Istina je zgoda koja se ukazuje kao bljesak i lom unutar strukture stvarnosti. Dugovanje sebe drugosti događaja počiva na iskrsnuću, upravo na nepredvidljivoj zgodi koja izmiče takovosti postojanja u strukturiranom bitku/spoznatom biću, time nipošto ne iscrpljujući bitak kao nepreglednu mnoštvenost mnoštva što se nadaje kao praznina svemu onome znanome i ontološki priznatom kao postojeće. Za razliku od tolikih raznovrsnih bića koja *postoje* u svijetu, Subjekt se *događa*; on istom započinje i egzistira kao zgo-

---

⁶⁴ Badiou uz popriličnu dozu sarkazma uspoređuje skrb o ljudskim pravima s humanističkom zaštitom svih ugroženih životinja - među koje spada i čovjek kao osjetilno biće - kojima treba dopustiti pravo da naprosto budu. Ljudska prava kao prava življenja svoju svrhu dobivaju u liku uživajućeg ili patećeg tijela kao temeljnom pravilu suvremenog demokratskog materijalizma koji vrijedi kao drugi naziv za postmodernu. Čitav potencijal ljudskoga sveden je na "moći tijela" čime tako koncipirani i u praksi ostvareni "humanizam" od čovjeka čini otužnu, opustošenu životinju. Upadljiv je negativan predznak koji Badiou pridijeva bioetici kao varijanti ideologije demokratskog bio-materijalizma. Usp. Alain Badiou, *Logics of World. Being and Event 2*, Continuum, London, 2009., 1-9.

⁶⁵ Usp. Adam Miller, *Badiou, Marion and St. Paul. Immanent Grace*, Continuum, New York, 2008., 143-149.

da iz kotla kojekakvih slučajnih materijala koje ovozemnost nudi. Takav nastupa kao prijelomna udešenost koja se očituje vjernim služenjem događaju kojime započinje. Istinitost događaja legitimira se rađanjem subjekta. Točnije, događaj svoju stvarnost posreduje kroz subjekt koji živi njegove milosne učinke. Identitet koji subjekt pritom dobiva, satkan je od prakse vjernosti čija je svrha inkorporirati efekte događaja u situaciju iz koje potonji iskršava. Svijetu, koji je već nekako strukturiran i djeluje po svojoj formuli "brojanja za...", subjekt istine događaja svjedoči svoju strastvenu odanost Događaju iz kojega se, neproračunato, neshvatljivo i iznenađujuće, rađa. Badiouov subjekt živi zahvalnost onomu kojemu duguje sebe. U konačnici, to je autentični subjekt koji živi događaj kao vlastiti razlog postojanja. Zapčinje događajem kao iskonom drukčijosti pa, stoga, sam treba živjeti odmak od svijeta kakav je postojao prije prijelomnog događaja. Autentičnost može crpsti isključivo putem vjernosti svomemu početku, nalazeći u svijetu podlogu na kojoj je moguće upisati značenja koja je događaj za sobom ostavio.

Svijet je za Badioua vrea različitosti, nepregledni šaroliki pluralistički milje u kojemu postoje samo tijela i jezici, njihova prava, požude, identiteti, izričaji i mjesta. Iz takvog se "zoološkog vrta" subjekt rađa jedino po univerzalnoj istini koju sam živi. U toj istini leži ideja koju je nemoguće omeđiti nekim partikularnim identitetom, nečijim jezikom ili tijelom kao biološkom datosti. Ona pripada svim ljudima bez iznimke. Subjekt je onaj koji živi svoj život kao objavu istine svačijeg života. Jedini dokaz koji nudi jest njegova vjernost toj istini. Pogoden istinom, on dopušta da njegov život bude odano uobličenje njezina sadržaja. Dakle, subjekt je samo onaj tko svojim životom objavljuje istinu.⁶⁶ Osoba koja u vjernosti istinu živeći svoj život kao milosni dar događaja.

ZAKLJUČAK

Badiou svoju *Etiku* piše u tonu manifesta; energično, ali s polemičkom zajedljivošću usmjerenom protiv čitave plejade postmodernističkih filozofa - pobornika teorije ljudskih prava, različitosti, problema Drugoga, predstavnika kulturnih studija, ideje humanizma liberal-demokracije... Odbijajući prihvatiti pomodnost, svojevrsni delirij "problema etičkog" u suvremenoj filozofiji, autor raskrinkava ideološku pozadinu teorije o Drugome kao žrtvi čija su temeljna ljudska prava ugrožena prijetnjom totalitarnih političkih

⁶⁶ Riječ subjekt (lat. *subjectum*) - čak i etimološki sugerira značenje: podložnik istine, sluga istine, onaj koji počiva na istini i koji nosi njezina značenja.

projekata ili nacрта emancipacije unutar konteksta ljevice.⁶⁷ “Drugi” je tek instrument svjetonazora koji nepravedni i nehumani autoritet kamuflira pod krinkom zaštitnika slabih i ugroženih. Etički nije primarno pitanje drugoga i njegove različitosti, već manjak afirmativne etike koja ne manipulira pojmom radikalnog zla kao izgovora za posve neopravdane i moralno neprihvatljive interese. Unutar diktature važnosti različitosti zamjenjuju se teze o porijeklu nepravde i nejednakosti unutar društva. Potenciranje politički uzrokovanih razlika pokušava se prikazati kao naravnu ili kulturnu različitost koju je poželjno tolerirati i promicati (tzv. multikulturalizam). Stoga predlaže potvrđivanje pojma Istog nasuprot razlikama. Ono što ontološki naprosto jest - jesu same različitosti raznih vrsta. Pitanje: “što zavrjeđuje biti?” treba se odnositi jedino na ono što vrijedi za sve ljude neovisno o njihovim različitostima. Različitosti naprosto jesu. One su *factum*. Isto, kao ono jednako za sve, jest ono što *treba biti* zahvaljujući vjernom i ustrajnom nastojanju posvećenosti *univerzalnoj istini* koja proizlazi iz praznine dane situacije (tj. države, društva, uređenih institucionalnih, ekonomskih i kulturnih sustava, oblika znanja, svjetonazora i praksi). Kolektivne privilegije, utvrđeni identiteti i društvene različitosti predstavljaju točno ono što bilo koja istina u svojem nastajanju potvrđuje kao etički nevažno. Ljude povezuje ono sveopće, univerzalno Isto, nipošto njihove različitosti i raznolike pozicije unutar situacije koju dijele.

Autor čovjeka vidi kao angažirano biće koje posjeduje potencijal za besmrtnost po vlastitoj vjernosti univerzalnoj istini. Etika istina-događaja je indiferentna spram ustaljenih i priznatih diferencijacija; ona operira na području praktične podjele (za ili protiv događaja); afirmira ono što stanje situacije prepoznaje kao neznano, neočigledno ili nemoguće. To je etika koja je univerzalna u smislu istine koja sakuplja sve elemente koji potvrđuju strogo generičku univerzalnost svih članova situacije. Ta se afirmacija ostvaruje jedino na temelju događajnog (*événementiel*) loma s danim stanjem stvari, nipošto putem teorije ili konsenzusa mnijenja. Temeljno obilježje etike istine događaja je njezina potpuna podređenost partikularnosti istine. Za Badioua – a tomu je razlog radikalni ateizam kao ishodište njegove stvari mišljenja – ne postoji etika općenito (*an general*), jer nema općih načela ljudskih prava zato što je univerzalno-ljudsko uvijek ukorijenjeno u partikularnost istine kao ograničene konfiguracije angažirane misli. Tako koncipirana, etika služi kultiviranju smisla

---

⁶⁷ Podrobnije o kritičkoj prosudbi validnosti Badiouove metode u etičkoj teoriji, vidi: Gulihérme Vasconcelos Vilaca, Badiou's Ethics: A Return to Ideal Theory, u: *Badiou Studies* 3 (2014) 1, str. 271-321.

za rasuđivanje i razabiranje razlike između simulakruma i zbiljskog događaja kao preduvjeta prevencije političkog terora. Pomaže ustrajnost i izdržljivost subjekta koji živi vjernost istini koja ga čini postojećim. Priječi totaliziranje vlastite partikularne pozicije "biti u istini" pobuđujući svijest o potrebi umjerenosti i suzdržljivosti. Bitno je oduprijeti se supstancijalizaciji totalne, objektivizirane istine koja rađa teror i propast. Suprotnost etici istine jesu mnogovrsne etike-ideologije koje počivaju na tezi o apriornosti zla, umjesto na afirmaciji primordijalnog dobra, na respektu za negativno određene ljudske slobode (sloboda od) i prava. Autorov stav protivan je svakoj konzervativnoj etici, koja djeluje isključivo u području konsenzusa ili samo-evidentnoga koje stoji u službi očuvanja stanja neprimjerenog čovjeku kao subjektu beskonačne istine.

ETHICS OF THE TRUTH OF EVENT WITH ALAIN BADIOU

Summary

Our paper offers an analytical presentation of the basic ideas of Badiou's views on the phenomenon of the ideology of ethics. We have confined ourselves primarily to his criticism of prevailing trends in contemporary philosophy that refer to the legacy of German idealism and E. Levinas's philosophy of alterity. We point to the author's critical detection of the symptoms of ideological within the mentioned trends in ethical theory, especially to the problem of human rights, radical Evil and the Other as the basic ideas inherent in modern consideration of the phenomenon of ethical. The second part of the paper brings out a concise interpretation of the content of affirmative orientation in Badiou's ethics of a truth event (ethics of Sameness), as well as its basic assumptions derived from the ontology of the multiple that the author himself advocates. Presenting the core features of the ethics of the truth of event we compare them with the principles on which the ideologies that the author criticizes rest.

Key words: Badiou, ethics, ideology, radical evil, multiculturalism